

بررسی تاثیر رنگ در پویایی کودکان در مدارس ابتدایی

معصومه هاشمی نیا*

پست الکترونیک: Mhashemi448@gmail.com

* نویسنده مسئول

چکیده

رنگ به عنوان سمبلی مشخص همواره از دیر و باز مورد توجه بوده است و به عنوان متغیری مهم در پویایی ساکنین نقش بسزایی دارد. انسان از طریق احساس محیط را درک می کند و به آن پاسخ می دهد، رنگ یکی از مولفه های مهم در احساس محیط است. ارتباط انسان با رنگ تنها با حس بینایی نمی باشد، در علم روانشناسی رنگ سرشار از نیروی خارق العاده است که از طریق حس پنجگانه بر روی انسان اثر می گذارد، انسان با رنگ یک مکان درک از آن را به صورت انتزاعی به مغز می رساند و سپس آن مکان را در می یابد. دانش آموزان ساعات زیادی را در مدارس برای آموزش سپری می کنند، لذا نیاز به ایجاد بستری برای مقابله با خستگی دانش آموزان به منظور پویایی می باشیم. در این پژوهش با هدف بررسی تاثیر رنگ در پویایی کودکان در مدارس به منظور ارائه راه حل هایی برای ایجاد مکانی پویا برای مدارس با جمع آوری مطالعات کتابخانه ای و میدانی با روش پرسشنامه ای و تحلیل spss است.

واژگان کلیدی: رنگ، پویایی کودک، مدارس ابتدایی

مقدمه

رنگهای روشن نزدیک به نور طبیعی برای یادگیری مناسب تر از دیگر رنگها هستند. برخی از پژوهشها نشان می دهند که رنگهای متفاوت، تاثیرات متفاوتی روی افراد می گذارد. به عنوان مثال، اتاقهای با رنگ نارنجی موجب افزایش رفتارهای دوستانه می شوند. پژوهشی که روی تاثیر رنگ اتاق بر یادگیری انجام گرفته، نشان می دهد که بر خلاف نظر عوام مبنی بر اینکه رنگ قرمز موجب افزایش برانگیختگی افراد می شود، تفاوتی بین رنگهای آبی یا زرد با رنگ قرمز در این مورد وجود ندارد. عملکرد دانش آموزان در ریاضیات به دلیل تفاوت کلاس آنها در رنگ (قرمز، آبی و زرد) تفاوت معنی داری را نشان نداد (فرمن، ۱۹۸۷). اثر فضایی رنگ ها دارای عوامل گوناگونی است. نیرو و قدرت رنگ ها در مورد عمق آن ها در خود رنگ نهفته بوده و این خصوصیات در تاریکی و روشنی، سردی و گرمی، درجه اشباع و یا میزان وسعتسطوح رنگ ها موجود می باشد. اثر بعد و فضای رنگ ها را می توان با روی هم قرار دادن آن ها یا به صورت مورب چیدن و یا تجمع آنها ایجاد نمود. (جعفری و ملکی، ۱۳۹۱: ۱۱۰).

فرضیه

به نظر می رسد رنگ در پویایی کودکان موثر است.

به نظر می رسد رنگ های شاد در مکان ها در افزایش پویایی کودکان موثر است.

به نظر می رسد پویایی کودک در سلامت کودک موثر است.

پیشینه تاریخی رنگ

هنگامی که به آثار و هنر باستانی مصر، کلد، هند، چین و یونان و آمریکای مرکزی و ایران باستان توجه می کنیم از احساس بشر اولیه نسبت به رنگ شگفت زده می شویم. فرض نادرست این است که بشر اولیه در زندگی خود به نوعی محتاج زیبایی بوده و خود را با رنگ های فریبنده در شکل های مختلف هنری همچون معماری، نقاشی، آذین بندی، مجسمه سازی، نساجی و سرامیک محصور می کرده است. حال آنکه مردم باستان نسبت به رنگ دیدی مذهبی داشته اند و برخورد آن ها با طیف رنگ از زیباشناسی صرف فرسنگ ها فاصله داشته است. تقریباً تا زمان رنسانس، انسان به نماد گرایی، عرفان و جادو معتقد بوده است و آنچه او را رنگ انجام می داده، توسط عرفا، فلاسفه و واعظین به وی دیکته می شده است و می توان گفت که در آن شرایط در واقع تخیلات آزادش هیچ جایی برای بروز نداشته اند. آرایش ممیز، نژاد، جواهرات شامل تعویذهای هدف بندی بوده اند، به همین سیاق آذین بندی معابر و مقابر داستانی را در برداشته و حتی تزیینات انتراعی دارای معانی مربوط به خدایان، مرگ و زندگی، بهاران، درو پیروزی در جنگ بوده اند. رنگ های انتخابی در جهان باستان به ندرت از دایره رنگ های زیر تخطی می کرد: قرمز، طلایی، زرد، سبز، آبی، ارغوانی، سفید و سیاه. جعبه رنگ های مصری که در موزه ها یافت می شوند اغلب دارای بخش هایی برای تقریباً هشت رنگ هستند. (جعفری، ملکی، ۱۳۹۱: ۱۰۷).

رنگ

تعریف مفهوم «رنگ» نیز بر مبنای تقابل رنگی بین دو سطح است: «رنگ بخشی از ادراک بینایی را گویند که با مشاهده کردن با یک چشم (و بدون حرکت آن) بتوان لکه ای مجرد از ساختارش را از لکه مجاور تمیز داد. (گروتر، مترجم پاکزاد، ۱۳۹۳: ۳۹۱). تصور دنیای بدون رنگ، تصور زیبایی نیست. نکته ی جالب در مورد رنگ این است که در واقعیت، رنگ وجود ندارد. از نظر علم فیزیک چیزی وجود دارد که دارای جسم و یا ماده باشد و بتوان به آن شکل داد و آن را لمس کرد. شید رنگی را می توان لمس کرد و یا به آن شکل داد؛ اما این خود آن شیئی است که موجودیت خارجی دارد نه رنگ آن. رنگ تنها ظاهر دارد چیزی که به صورت لحظه ای دیده می شود. (شاهچراغی و بندرآباد، ۱۳۹۵: ۳۰۸). آزمایش ها نشان می دهد که را تشخیص موقعیتدر فضا و بازشناسی اجسام، فرم نقش مهمتری از رنگ دارد؛ اگرچه این قاعده نیز تعمیم پذیر نیست. مثلاً برای بچه ها در سنین معینی رنگ مهمتر از فرم است. همچنین شخصیت فردی و وضع روانی افراد مورد آزمایش نیز در این امر موثر است: کسانی که سرحال بودند بیشتر توجه به رنگ داشتند و کسانی که دچار افسردگی بودند به فرم. توجه افرادی با شخصیت برونگرا بیشتر به رنگ بوده است و کسانی که درونگرا بوده اند بیشتر به فرم اهمیت داده اند. (گروتر، مترجم پاکزاد، ۱۳۹۳: ۳۹۱).

رنگ و ادراک

به طور معمول جسمی با رنگ سفید، سبز روشن یا آبی روشن به لحاظ وزن ادراکی سبک تر از همان اجسام با رنگ آبی سیر یا نارنجی و سرخ به نظر می رسد. البته رنگ سیاه به طور استثناء خالی بودن را تداعی می کند. به هر حال هرچه رنگ روشن تر باشد، سبک تر به نظر می رسد.

همچنین ما به طور مجازی، حرکت رنگ ها را نیز درک می کنیم. احساس حرارتی ما از رنگ های سرخ و نارنجی، احساس گرم است و رنگ های آبی و سبز را سرد می دانیم. (شاهچراغی و بندرآبادی، ۱۳۹۵: ۳۰۹).

رنگ و روان

رنگ ها به طور کلی بر احساسات، وضعیت فیزیکی، حالات روحی و حتی مکالمات روزمره تاثیر گذار است. یعنی باعث می شود تا ما به احساسات گرم و صمیمانه و پرشور یا برعکس، سرد و توأم با افسردگی و بی حوصلگی دست یابیم. (کاتب، ۱۳۹۳: ۱۰۵).

رنگ و رفتار

در پژوهش هایی روی تاثیر رنگ و نور در محیط که توسط اساتید هنرهای تجسمی در دانشگاه آلبرتا انجام شد محیط رنگی ۱۴ فرد شدیداً معلول و کودکان ۸ تا ۱۱ سال مبتلا به اختلالات رفتاری دستخوش تغییراتی شد. در این محیط رنگ های زرد و هُبی به جای رنگ های نارنجی، سفید، بژ و قهوه ای تعویض می شد و لامپ های فلورسنت را با لامپ های تنگستنی عوض می کردند. پس از انجام تغییر رنگ و نور محیط رفتار پرخاشگرایانه کودکان کاهش یافته و سپس فشار خون آن ها پایین آمد. جالب اینجا است که اثرات مشابهی نیز روی کودکان نابینا و کم بینا طی تحقیقات اساتید به دست آمد. این موضوع بیان می دارد که انرژی های حاصل از رنگ به گونه ای اثر می کنند که قدرت دید را بالا می برند. (شاهچراغی و بندرآبادی، ۱۳۹۵: ۳۱۰). «آلبرتی» در سال ۱۴۳۵ رویکردی متفاوت به رنگ دارد. وی در کتاب خود به اثرهای رنگ در درمان می پردازد. رویکرد وی به مسئله رنگ، بیشتر انتزاعی و فلسفی است و علاوه بر طبقه بندی رنگها، به ارزش عاطفی و احساسی آنها نیز اشاره می کند (Caivano, 2005). «کورت گلدستین» نوروسایکولوژیست، ادعا می کند حتی افراد کور رنگ دارای نوعی دریافت حسی اند که آنها را قادر می سازد رنگ را از طریق پوستشان حس می کنند. گفتنی است، حدود ۸٪ مردان و ۱٪ زنان دارای اختلال بینایی هستند که به عنوان کور رنگی شناخته می شود (Daggett, 2008).

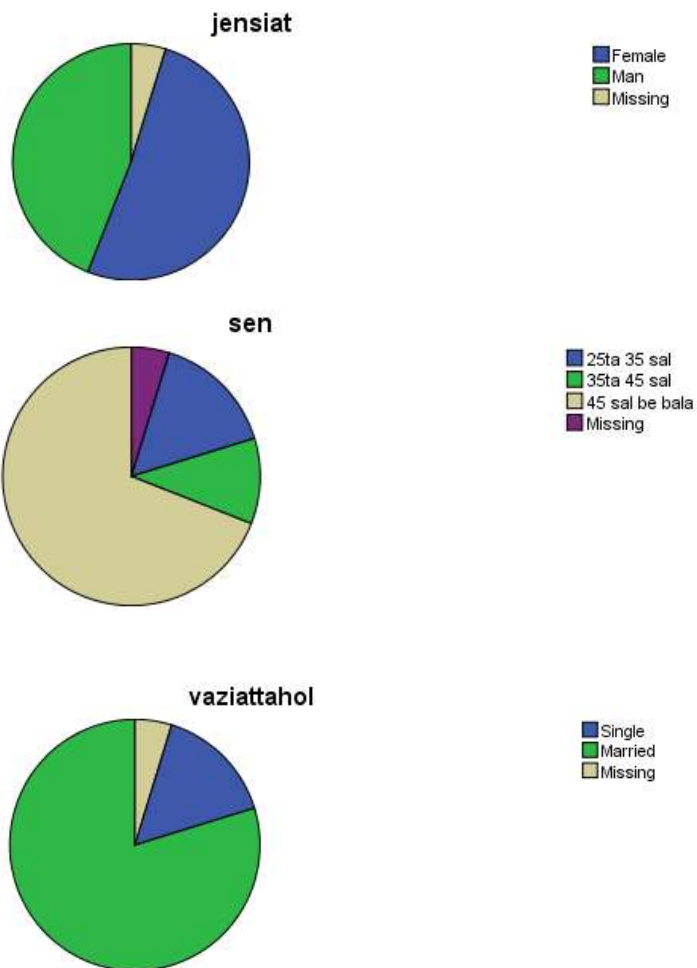
رنگ و آموزش

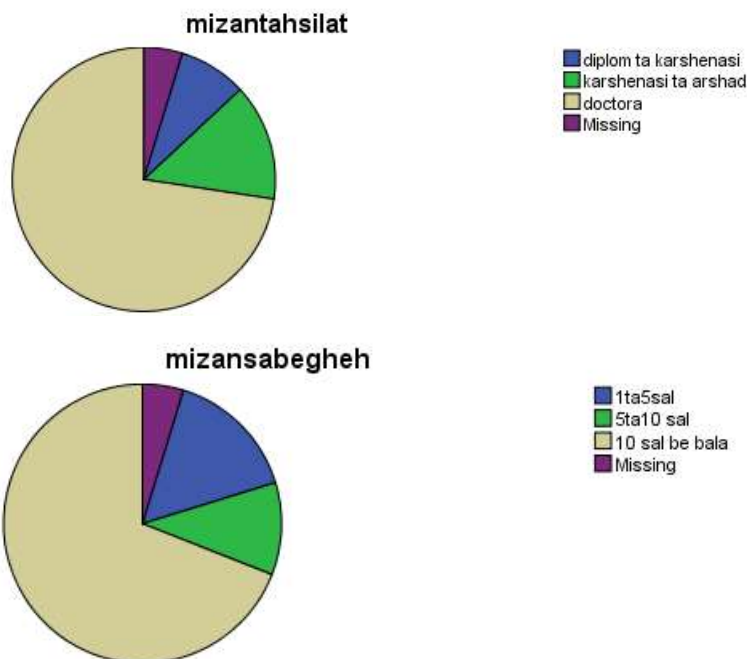
طی مطالعاتی که در مرکز روانشناسی آلسن آلمان به عمل آمده نشان می دهد که شاخص ترین رنگ های مورد علاقه ی کودکان چهار رنگ: قرمز، نارنجی، زرد و آبی است به همین دلیل کارخانه جات اسباب بازی بر اساس سفارش روان شناسان وسایل بازی کودکان را اغلب در چهار رنگ مذکور تهیه و تولید می کنند. از طرفی رنگ های خاکستری، سیاه، قهوه ای و سفید مورد علاقه ی کودکان نمی باشد و اغلب آن ها را می رنجاند. بنابراین مسئولان و مربیان مهدکودک ها و کودکانستان ها باید به مبانی اولیه ی علم روانشناسی رنگ ها آشنا شوند تا در انتخاب رنگ محیط آموزش و نیز در لباس های خود و کودکان، آگاهانه دقت بیشتری به کار برند. برای مثال معلمان می دانند که اگر با پوشش سیاه رنگ در کلاس درس حاضر شوند، کودکان آنها را دوست نخواهند داشت ضمناً در روند تحصیلی شان افت درسی خواهند داشت. بنابراین با توجه به این که رنگ ها اثرات عمیقی بر سلسله اعصاب و روان کودکان به جا می گذارد نباید از رنگ هایی مانند سیاه، قهوه ای و یا سفید یک دست در محیط آموزشی استفاده کرد؛ زیرا نوعی اختلالات عصبی، خستگی روحی و بی قراری در کودکان ایجاد می کند و به بی علاقتی و گاهی احساس نفرت نسبت به مربیان و معلمان که از این رنگ ها به صورت یک دست استفاده می کنند، می انجامد. (شاهچراغی و بندرآبادی، ۱۳۹۵: ۳۱۱). «هنراتل» تاثیرهای رنگ محیطی مدرسه ای در مونیخ را مطالعه نمود. رنگهای اصلی، با تاثیرهای مثبت تر ذهنی همراه بود. در مطالعه «هنراتل» رنگهای زرد، سبز، پرتقالی و آبی روشن بیشتر مورد علاقه دانش آموزان بود. وقتی این رنگها در رنگ آمیزی کلاسها مورد استفاده قرار گرفت، نمره بهره هوشی دانش آموزان تا ۱۲ نمره افزایش یافت. در حالی که محیطهای سفید، قهوه ای و سیاه، نمره های دانش آموزان کاهش پیدا کرد (قربانی، ۱۳۸۳).

ANOVA ^b						
Model	مجموع مربعات	df	یک مربع حسابی	F	Sig.	
1	رگرسیون	.716	2	.358	.209	.813 ^a
	باقی مانده	39.323	23	1.710		
	جمع	40.038	25			
a. Predictors: (Constant), x3, x1						
b. Dependent Variable: Social						

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	رگرسیون	.118	2	.059	.068	.935 ^a
	باقی مانده	20.036	23	.871		
	جمع	20.154	25			
a. Predictors: (Constant), x7, x6						
b. Dependent Variable: Individual						

ANOVA ^b						
Model		Sum of Squares	df	Mean Square	F	Sig.
1	رگرسیون	45.594	2	22.797	23.386	.000 ^a
	باقی مانده	21.446	22	.975		
	جمع	67.040	24			
a. Predictors: (Constant), x17, x12						
b. Dependent Variable: Environmental						

نتیجه گیری

کودکان با رنگ مکان را احساس و درک می کنند، رنگ خود به نوعی تعلق یا بی تعلق و یا تجدید روحیه یا خستگی روح را در مکان فراهم می کند، انسان از طریق رنگ با محیط پیرامون ارتباط برقرار می کند و به آن یا تعلق می گیرد و یا آن را پس می زند، بنابراین رنگ تاثیر بسزایی در درک محیط دارد، زیرا رنگ در افراد نابینا یا خواب یا اینکه بیهوش تاثیر خود را دارد، بنابراین برای هر محیطی باید مولفه های آن برای احساس انسان از محیط در نظر گرفته شود، کودکان برای سلامت جسم و روح نیاز به پویایی دارند، این پویایی نیازمند فراهم آوردن بستر آن با ایجاد مولفه های آن است. روانشناسان طبق یافته های آماری خود به این نتیجه رسیده اند که رنگ یکی از مهم ترین عوامل تاثیرگذار در پویایی کودکان می باشد. با توجه به پرسشنامه به جامعه آماری روانشناسان کودک و طراحان و مربیان کودکان فرضیه های خود با این نظریه اثبات شدند.

ماخذ: نگارنده

منابع

- جعفری، امین، ملکی، سلما. (۱۳۹۱). مبانی نظری معماری، تهران. انتشارات طحان.
- شاهیچراغی، آزاده، بندرآباد، علیرضا، (۱۳۹۵). محاط در محیط (کاربرد روانشناسی محیطی در معماری و شهرسازی)، تهران. انتشارات جهاد دانشگاهی تهران.
- قربانی، بیژن (۱۳۸۳). تاثیر رنگ در فعالیت های آموزشی دانش آموزان. فصلنامه آموزه. ۲۳، ۳۱ - ۳۳.

کاتب، فاطمه (۱۳۹۳): رنگ در عصر ما، کنفرانس نور، رنگ، صدا در هنر، معماری و شهرسازی، مهندسين مشاور هرم پی، انتشارات آذرخش.

گروتز، یورگ کورت، زیباشناسی در معماری، مترجم: جهانشاه پاکزاد و عبدالرضا همایونف (۱۳۹۳). تهران. انتشارات دانشگاه شهید بهشتی.

Caivano, J.L: Juanl. Nieves: Javier Hernandez, Andres, (2005) The Research on environmental color design: Brief history, current developments, and possible future, AIC Colour 05 – 10 the congress of the International Color Association, 8 – 13 may 2005. Granada, spain: Granada

Daggett, Willard R: Cobble Jeffrey E. : Gerfel, Steven J. (2008) Color in an Optimum Learning Enviroment. International Center for leadership in Education, 1- 9.

Fehrman, K.R. (1987). The effects of interior pigment color on school task performance mediated by arousal. Disseration Abstracts International, 48 (4-a), 819.